

Programrapport 2018

Program for forskning og innovasjon i utdanningssektoren/FINNUT

Sammendrag

I 2018 har FINNUT hatt høy aktivitet med mange utlysninger og søknadsbehandlinger:

- 45 mill. kroner til forskning ved grunnskolelærerutdanningene (frist april 2018)
- Midler til tematiske oppsummeringer fra FINNUTs prosjekter (frist april 2018)
- Skisser til innovasjonsprosjekt (INNOSKISSE) (frist september 2018)
- 35 mill. kroner til innovasjonsprosjekter i utdanningssektoren (frist oktober 2018)
- Obligatorisk skisser til forskning på effekter av tiltak for økt kvalitet i barnehage og grunnskole (frist september 2018)
- Arrangementsstøtte, personlig gjesteforskerstipend, personlig utenlandsstipend, nettverksmidler og forprosjekter til innovasjonsprosjekter i offentlig sektor (løpende)
- Offentlig PhD-stillinger gjennom Forskningsrådets generiske ordning

I tillegg har programmet videreført bidraget til det nordiske forskningsprogrammet "Education for Tomorrow" i regi av NordForsk og videreført delfinansieringen av NORFACE-programmet "Dynamics of Inequality Across the Life-course (DIAL)". Programmet har arbeidet med videre planer og nye aktiviteter som programmet har fått ansvar for.

For å nå programmets mål benyttes en rekke virkemidler og støtteformer. Per 1.1 2018 består porteføljen av 32 forskerprosjekter, sju unge forskertalenter, 13 kompetanseprosjekter, 13 innovasjonsprosjekter i offentlig sektor, seks institusjonsforankrede strategiske prosjekter, hvorav to sentre om barnehage relevant forskning og ni prosjekter til forskning ved grunnskolelærerutdanningene. Programmet finansierer også én forskerskole. Selv om alle programplanens områder er dekket, så er de dekket i ulik grad. I det videre arbeidet prioriteres tiltak for å styrke forskningskompetansen, forskningssamarbeidet nasjonalt og internasjonalt, dialogen med brukere i utdanningssektoren og tiltak for å styrke programmets innovasjonssatsing. Når det gjelder tiltak knyttet til kommunikasjon og kunnskapsdeling i programmets regi, har det blitt sendt ut nyhetsbrev og vært gjennomført et frokostseminar i forbindelse med Forskningsdagene i september.

Programmet har fått tildelt 15 mill. kroner fra Kunnskapsdepartementet til en forskningsbasert evaluering av strukturreformen. Midlene lyses ut med frist i februar 2019. Det er videre tildelt midler til forskning på effekter av tiltak i barnehage og grunnskole. Midlene er en del av Kunnskapsdepartementets nye modell for desentral kompetanseutvikling, og omtales i Meld. St. 21 (2016–2017) som "Innovasjonsordningen". Den første utlysningen hadde frist for obligatoriske skisser i september 2018 med hovedfrist i februar 2019. Kommende utlysninger innenfor ordningen vil også inkludere videregående opplæring.

I 2018 har FINNUT også fått oppnevnt nye medlemmer i programstyret. Styret har bestått av følgende medlemmer:

Forskningsdirektør Terje Ogden, Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (leder)
Forskningsdirektør Rita Asplund, Research institute of the Finnish Economy

Professor Tora Korsvold, Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning
Avdelingsdirektør Haakon Kavli, Kunnskapsdepartementet
Seniorrådgiver Astrid Sund, Utdanningsforbundet
Seniorrådgiver Christian Monsbakken, KS
Professor Jan O. Jonsson, Stockholm Universitet og Nuffield College, Oxford University
Professor Kjell Arne Røvik, UiT Norges arktiske universitet
Førsteamanuensis Greta Bjørk Gudmundsdottir, Universitetet i Oslo

I 2016 satte Forskningsrådet i gang en evaluering av norsk utdanningsforskning (UTDEVAL). Dette var første gang det ble gjennomført en egen evaluering av forskningsmiljøer som forsker på utdanning. Evalueringen favnet forskningsmiljøer fra ulike fag og forskningstradisjoner ved 16 forskningsinstitusjoner, og omfattet pedagogiske forskningsmiljøer, lærerutdanninger og tverrfaglige forskningsmiljøer i instituttsektoren. Rapporten ble lansert 7. mars 2018 og lagt fram for programstyret. Flere av rapportens anbefalinger vil følges opp av FINNUT og ligge til grunn for programmets videre arbeid og utlysingsplaner. Rapporten viser at programmets målsettinger og intensjoner fortsatt er relevante og aktuelle. Evalueringen vil følges opp på ulike måter og ansvaret ligger hos Forskningsrådet, Kunnskapsdepartementet og de evaluerte institusjonene.

Programmets overordnede mål og formål

For å møte fremtidens utfordringer er det behov for å styrke utdanningenes kvalitet og relevans og å bedre samspillet mellom utdanningssystemet og den læring og kunnskapsutvikling som skjer i samfunns- og arbeidsliv forøvrig. FINNUT er dekkende for hele utdanningssektoren fra barnehage og skole til høyere utdanning og voksnes læring.

Programmet skal utvikle kunnskap av høy kvalitet og relevans for politikkutforming, forvaltning, praksis og deltakerne i utdanningssystemet. Programmet skal støtte forskning *om* utdanningsfeltet, men også forskning *for* feltet. Det skal bidra til å fornye forskningen og medvirke til praksisbasert innovasjon i utdanningssektoren. FINNUT finansierer forsknings- og innovasjonsprosjekter innenfor og på tvers av følgende definerte temaområder:

- A. Læringsprosesser, vurderingsformer og læringsutbytte
- B. Praksis, profesjonsutøvelse og kompetanseutvikling
- C. Styring, ledelse, organisering og resultatoppnåelse
- D. Utdanning, samfunn og arbeidsliv

FINNUT skal bidra til en kunnskapsbasert utvikling av utdanningssektoren og gi merverdi ved å styrke koplingene mellom strategisk grunnforskning, anvendt forskning og innovasjon. Programmet skal være en samspillsarena mellom ulike aktører i FoU-systemet på utdanningsområdet.

For å nå disse ambisjonene har programmet flere delmål. Det skal styrke forskningskapasiteten og bedre kompetansen på prioriterte områder. Det er også ønskelig å skape en bedre sammenheng mellom ulike forskningsprosjekter for å øke kunnskapsakkumulasjonen i utdanningsfeltet. Videre skal programmet sikre teoretisk og metodisk mangfold, øke tverrfaglig samarbeid og stimulere til innovative prosjekter. Brukernes medvirkning i forskningen skal styrkes og bruken av FoU i utviklings- og fornyelsesarbeidet i sektoren skal øke. Programmet vil også styrke det nasjonale og internasjonale forskingssamarbeidet og oppmuntre til økt internasjonal publisering. Sist, men ikke minst, skal arbeidet med kunnskapsdeling og forskningskommunikasjon styrkes.

Beskrivelse og vurdering av aktivitet, måloppnåelse og planer framover

Resultater, virkninger og effekter

FINNUT har en bredt sammensatt prosjektportefølje. Programmet har i 2018 hatt fem utlysninger og også innvilget nye prosjekter innenfor alle programplanens områder. Våren 2018 tildelte programmet midler til fem unge forskertalenter og åtte forskerprosjekter som hadde frist i november 2017. I november innvilget programmet midler til fem nye *Institusjonsforankrede strategiske prosjekter* ved grunnskolelærerutdanningene. Til denne utlysningen kom det inn søknader fra flere institusjoner enn tidligere og søknadene holdt høyre kvalitet. Det ble etterspurt obligatoriske skisser til utlysningen av inntil 45 mill. kroner til *samarbeidsprosjekter* om effekter av tiltak for økt kvalitet i barnehage og grunnskole, og innen frist i september kom det inn 26 skisser. Denne utlysningen er innenfor "innovasjonsordningen" og er en oppfølging av Meld. St. 21 (2016–2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*. Programmet lyste videre ut midler til *innovasjonsprosjekter i offentlig sektor*, med frist i oktober. Her var det det også mulig å sende inn frivillig skisse, noe mange av søkerne benyttet seg. Til fristen kom det inn 23 søknader. Utlysningen denne gangen var avgrenset til innovasjon i barnehage og grunnopplæring for å få en mer balansert prosjektportefølje. Det er høy aktivitet i programmet, med flere store utlysninger, med både åpne og mer målrettede utlysninger. Programmet har god søkning og prosjektporteføljen er stadig mer balansert når det gjelder de ulike søknadstypene som programmet benytter.

Den vitenskapelige publiseringen er stabil sammenlignet med foregående år. Når det gjelder resultatspredning mot prosjektenes målgrupper, så er denne som forventet høy. Den bidrar til å nå programmets mål om å bedre kontakten og dialogen med brukerne.

I denne årsrapporten er det relevant å framheve fire av de FINNUT-finansierte prosjektene som er avsluttet i 2018.

Prosjektet *Understanding and Promoting Upper-Secondary School Students Critical Reading and Learning in the 21st Century Information Society* prosjektleder Ivar Bråten, UiO.

Her har de sett på hvordan kritisk lesing og læring er sentrale pedagogiske mål i det 21. århundre og hvordan kritisk kildevurdering er en sentral ferdighet. Selv om kildevurdering synes avgjørende for kritisk lesing og læring, er mange forskere og pedagoger opptatt av at elevers ferdigheter i kildevurdering ikke er i samsvar med informasjonssamfunnets utfordringer. Dette gjelder spesielt når elever leser om kontroversielle naturvitenskapelige temaer med samfunnsmessig relevans, for eksempel spørsmål om genmodifisert mat og kjernekraft. Prosjektet har bidratt med ny forståelse av faktorer som påvirker elevers kildevurdering og kildevurderingens betydning for læringsprosesser og læringsutbytte. Resultatene viste at vektleggingen av kildeinformasjon varierte med elevenes kjennskap til temaet, nærmere bestemt at elevene tok større hensyn til forfatterens ekspertise når de selv hadde begrenset kjennskap til temaet de leste om. Instruksjon om å ta hensyn til kildeinformasjon førte til at elevene la mer vekt på forfatterekspertise når de valgte og brukte tekster under en skriveoppgave. Det å legge merke til motstridende synspunkter har betydning for elevenes hukommelse for kildeinformasjon. En intervensjonsstudie visete at det er mulig å oppnå langtidseffekter av undervisning i kritisk kildevurdering i videregående skole. Disse positive effektene viste seg når det gjaldt elevenes valg av tekster, samt når det gjaldt deres lesing av disse tekstene og bruk av kilder i skriftlige oppgaver.

Prosjektet *Special education: Effectiveness and selection processes (SPEDU-EFFECT)*, prosjektleder Lars Wichstrøm, NTNU

Her har de sett nærmere på effekten av spesialundervisning. 18 pst. av undervisningstiden i norsk skole brukes på spesialundervisning. Forskning på effekten av spesialundervisning, slik den vanligvis blir gitt, er imidlertid begrenset. Grunnen til dette er at spesialundervisning er en rettighet, slik at man ikke kan utføre eksperimenter og plassere elever som trenger spesialundervisning i en kontrollgruppe og ikke gi dem dette. Ved å benytte data fra undersøkelsen Tidlig trygg i Trondheim (TtiT), der prosjektet har fulgt barn fra de var 4 år til de går i 5. klasse, vil prosjektet kunne komme nærmere et svar på effekten på elevenes faglige prestasjoner og psykososiale utvikling. På landsbasis er om lag 70 pst. av de som får spesialundervisning gutter, og det er en overhyppighet av elever med foreldre med lavere sosioøkonomisk bakgrunn. Spørsmålet blir dermed om elever blir selektert til spesialundervisning oftere/sjeldnere på grunn av andre forhold enn deres behov. Prosjektets analyser viser at den overvekten av gutter og elever fra lavere sosiale lag som mottar spesialundervisning i Trondheim i 5. klasse i sin helhet kan forklares av legitime grunner til å motta spesialundervisning, slik som ADHD-symptomer, lave resultater på kartleggingsprøver i matematikk og lesing, samt økt opplevd hjelpeløshet hos lærer alt målt i 3. klasse. Det synes med andre ord å ikke være noen tegn til en kjønnsmessig eller sosioøkonomisk skjevhet i hvem som mottar spesialundervisning, i dette utvalget.

Resultatene fra prosjektet viste at effekten av spesialundervisning og spesialpedagogiske tiltak i 3. klasse hadde en mulig svak negativ innvirkning på resultater på kartleggingsprøven i matematikk i 5. klasse. Utover dette hadde tiltakene ikke noen effekt på hverken prestasjoner eller motivasjon for fagene.

Prosjektet *Årsaker til og konsekvenser av å droppe ut av skolen: et livsløpsperspektiv*, Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), prosjektleder Ingrid Sivesind Mehlum

Her har de studert risikofaktorer og beskyttende faktorer for frafall fra videregående skole, samt konsekvenser av frafall for arbeidsdeltakelse og helse, basert på registerdata for alle personer født i Norge mellom 1967 og 1976. Personer med problemer knyttet til utdanning og helse før 1993 utgjorde bare 2,2 pst., men sto for 36 pst. av dem med manglende arbeidsdeltakelse. Opphopning av problemforhold hadde sterkere negativ innvirkning enn summen av de enkelte problemene.

Menn som ikke hadde fullført vgs ved 21 år, hadde lavere sysselsetting, lavere yrkesinntekt og mer uførepensjonering ved 34 år. Søskerekkefølge, fødselsvekt og kronisk sykdom i barndom hadde stor betydning for sammenheng med sysselsetting, mens kognitive evner og foreldres utdanning og inntekt spilte en større rolle for sammenheng med inntekt og uførepensjon. Ved bruk av multi-state-modeller, som viser den dynamiske utviklingen over tid, fant prosjektet at fullført vgs førte til høyere arbeidsdeltakelse, mer utdanning og mindre helsemessig fravær, både for elever på allmennfaglig og yrkesfaglig studieretning. Yrkesfag-elever kom raskere i arbeid, men hadde mer arbeidsledighet, sykefravær og uførhet. Forskjellene mellom dem som fullførte og ikke, ble redusert over tid. Tidligere studier har ofte fokusert på enkeltutfall og brukt tverrsnittdesign eller korte oppfølgingsperioder og kan ha overvurdert de negative effektene som frafall fra vgs har på senere arbeidsdeltakelse.

Personer med lavt utdanningsnivå har mer sykefravær enn andre, og forskjeller i arbeidsforhold kan være en årsak. Utdanning har betydning for senere jobb og arbeidsmiljø. Frafall fra vgs kan ha ugunstige konsekvenser for helse og sosioøkonomisk status. Blant nesten 400 000 personer i kohorten, døde 454 av rusmiddelbruk i løpet av 10 års oppfølging. De som ikke hadde fullført videregående, hadde ca. fem ganger høyere risiko for rusrelatert død enn dem som hadde fullført.

Vansker med å lykkes på arbeidsmarkedet og sosialt kan være viktige forklaringer på overrisikoen hos dem som ikke fullfører vgs.

Innad i en skoleklasse er noen elever nesten et helt år yngre enn andre, i tillegg kan noen ha begynt et år tidligere eller senere. Ung relativ alder i en klasse har sammenheng med ugunstige utfall i barndommen, som ADHD og lærevansker, men det er lite kunnskap om langtidseffekter. Prosjektet fant at de som var eldre i klassen, hadde høyere frafall fra vgs og lavere IQ ved 18 år (menn), men også lavere sannsynlighet for diagnostisert ADHD og alkohol-/narkotikaproblemer i voksen alder. Gutter og barn fra lavere sosiale lag hadde oftere forsinket skolestart og gjorde det dårligere på alle utfall, inkludert høyere frafall, lavere IQ og flere med ADHD-diagnoser, rusproblemer, selvmord og narkotikadødsfall.

Prosjektet Betydningen av kognitiv og sosial stimulering i familien og i barnehagen for skoleprestasjoner i første klasse prosjektleder Henrik Zackrisson, NUBU

Her har de undersøkt betydningen av familiefaktorer, faktorer i barnehagen, for språkutvikling, sosioemosjonell utvikling, og for skoleprestasjoner. Prosjektet baserer seg på data fra studien "Barns sosiale utvikling". Resultatene fra prosjektet dekker tre hovedområder: Det første omhandler familie og barnehage. Det er liten forskjell i språkferdigheter mellom barn fra høyt- og lavt utdannede hjem i barnehager som har fokus på kognitive læringsaktiviteter, men at denne forskjellen er større i barnehager som ikke har dette fokuset. Prosjektet gir en kritisk gjennomgang av hvordan ikke-observerte seleksjonsprosesser i familien i tidligere forskning har gitt et skjevt bilde av sammenhengen mellom mye tid tilbrakt i barnehagen, og barns atferdsvansker.

Det andre hovedområdet omhandler et ofte neglisjert aspekt ved kvalitet i barnehagen, betydningen av jevnaldrende. Sammenhengen mellom mors utdanning og barns språkferdigheter er mindre hos barn som går i barnehager hvor de andre barna har gode språkferdigheter, sammenlignet med barn i barnehager hvor barna har dårligere språkferdigheter. Videre viser prosjektet at barn blir mer aggressive av å være i barnegrupper med høye nivåer av aggresjon.

Det tredje hovedområdet omhandler foreldre-barn relasjoner. Her gir prosjektet en oversikt over litteratur om betydningen av fedres relasjon til barna. Det viser at observasjonsdata gir et godt mål på foreldre-barn samspill. Stimulering av romlige ferdigheter i foreldre-barn samspill (gjennom bla pusslespill) ved to- og tre-årsalder (delvis) fremmer matematikkferdigheter hos barna ved skolestart. Prosjektet viser også at barn som starter tidlig i barnehagen ikke opplever dårligere kvalitet i samspill med foreldrene.

Tema-, fag-, sektor- og næringsområder

Programmet finansierer prosjekter fra forskjellige fag og områder som belyser ulike forskningsspørsmål innenfor og på tvers av alle temaområdene i programplanen. De pedagogiske fagene er sentrale, men også andre fag som psykologi, samfunnsøkonomi og sosiologi er tydelig representert i porteføljen. Det er tverrfaglig samarbeid i en rekke prosjekter, og i særlig grad mellom de pedagogiske fagene, men omfanget av samarbeid mellom de pedagogiske fagene og andre fag er mer beskjedent. Prosjektene i porteføljen har ulike design og har en bred metodologisk tilnærming. Mange av prosjektene i porteføljen bruker en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder, men omfanget av rene kvantitative studier har økt i forhold til tidligere år.

Programmet finansierer prosjekter på alle nivåer i utdanningssektoren. Det er flest prosjekter om barnehage og grunnopplæringen. Disse utgjør mer enn 50 pst. av midlene i porteføljen noe som er i samsvar med den nasjonale ressursinnsatsen på feltet. I programplanen til FINNUT er det fire definerte temaområder. Disse områdene dekker store deler av forskningsfeltet, samtidig som de

gjenspeiler områder med store kunnskapsbehov. I porteføljen er det en klar overvekt av prosjektbevilgninger til temaområde A - Læringsprosesser, vurderingsformer og læringsutbytte hvor 40 pst av midlene er tildelt. De resterende tre områdene fordeler seg likt med henholdsvis om lag 20 pst hver. Denne fordelingen skiller seg ifra kartleggingen fra NIFU som viser at nærmere 70 pst av de totalte nasjonale midlenegår til læring og undervisning. FINNUT bidrar derfor til å dreie mer av forskningsmidlene til forskning om styring og ledelse og forholdet mellom utdanning, arbeid og samfunn.

Programmets årlige porteføljerapporter vil sammen med andre kartlegginger og evalueringer av utdanningsfeltet legge grunnlag for videre prioriteringer i arbeidet med utlysningssplanene.

Forskningskapasitet

FINNUT bidrar til å styrke forskningskapasiteten og -kompetansen. Dette gjøres gjennom blant annet gjennom målrettede utlysninger, utlysninger med strukturelle føringer og en forskerskole i lærerutdanningen. Programmet tar ansvar for satsinger på forskning på sentrale områder for og i utdanningssektoren hvor det er spesielle forsknings- og innovasjonsbehov. Det tar tid å utvikle forskningskompetanse på alle områder, men kapasiteten er økende. I 2018 har det blitt bevilget flere prosjekter på områdene læring i høyere utdanning, styring og ledelse, voksnes læring og sosial ulikhet, som var særskilte prioriteringer i utlysningen av forskerprosjekter i 2017. Programmet har bidratt til å øke rekrutteringen til forskerfeltet, og støtten til den nasjonale forskerskolen for lærerutdanningene (NAFOL) har særlig bidratt til å styrke forskerutdanningen på dette området. Utlysning av midler til forskerprosjekter ledet av unge forskertalenter har gitt forskere tidlig i karrieren nye muligheter og kan bidra til å styrke rekrutteringen til toppstillinger. Vi kan nevne at Henrik Daae Zachrisson har vært en av kandidatene som mottok midler til unge forskertalenter i 2014. Han deltar i dag i prosjekter finansiert av H2020 og mottok i 2018 ERC Consolidator Grant.

Utlysningene av kompetanse- og samarbeidsprosjekter med sterk brukermedvirkning samt utlysningen av innovasjonsprosjekter i offentlig sektor, vil også kunne bidra til å styrke samarbeidet mellom utdanningssektoren og forskningsmiljøene. Dette vil utlysningene av midler til forskning på effekter av tiltak bidra sterkt til.

I 2018 ble det også levert en evaluering av norsk utdanningsforskning. Evalueringen pekte på behov for å styrke forskningen på feltet og hadde flere oppfølgingspunkter som FINNUT vil ta med videre i arbeidet. Flere av punktene er i tråd med FINNUTs lagte planer.

For å sikre forutsigbarhet for miljøene benytter FINNUT to hovedfrister hvert år og lyser ut forskerstyrte prosjekter med frist på våren og brukerstyrte med frist på høsten. Programmet ønsker å fortsette denne praksisen videre med de sentrale fristene Forskningsrådet vil ha framover. Programmet bidrar med dette til å skape forutsigbarhet for forskningen på utdanningsfeltet. Utlysningene legger vekt på rekruttering og å utvikle og styrke forskningssamarbeid nasjonalt og internasjonalt. Mange av utlysningene etterspør spesielt samarbeid med praksisfeltet og bidrag til innovasjon. Den forskningsfaglige kvaliteten er like sentral i prosjekter med brukermedvirkning som i forskerprosjekter. Porteføljen reflekterer dette gjennom innovasjonsprosjekter hvor virksomheter i sektoren er prosjekteier og involveres gjennom hele prosjektperioden. Det reflekteres også gjennom prosjekter med rekrutteringsstillinger, prosjekter hvor de økonomiske ressursene tillater økt internasjonalt og nasjonalt samarbeid og prosjekter som øker forskningskompetanse som er viktig for praksisfeltet. Programmet har totalt tildelt midler til 15 innovasjonsprosjekter i offentlig sektor. Ni av prosjektene ledes av universitet- og høyskolesektoren, mens de resterende seks ledes av kommuner og fylkeskommuner. Utlysningen av innovasjonsprosjekter i 2018 ønsker å utjevne denne skjevheten

og har etterspurt prosjekter som skal innovere i barnehage- og grunnsopplæringsdelen av utdanningssektoren og ledes av kommuner og fylkeskommuner.

Seks har avlagt doktorgraden i 2018, hvorav tre kvinner og tre menn. I 2017 var de tilsvarende tallene ti kvinner og en mann.

Kvinneandelen i prosjektene er høy, og to av tre prosjektlederne er kvinner. Det har vært en økning i kvinneandelen i prosjektporteføljen de senere år.

Programmets overføringer har gått ned med 14 mill. kroner fra 2017 til 2018. Programmet planlegger utlysninger i de kommende år som vil bidra til at overføringene vil fortsette å synke.

Forskningskvalitet/innovasjonsgrad

Det er sterk konkurranse om midlene i programmet. Programmet har god søkning og innvilgelsesprosenten er spesielt lav for de forskerstyrte prosjektene. De mottatte søknadene til utlysningene av forskerprosjekter med frist i 2017 lå an til å ha innvilgelsesprosent ned mot 6 pst. Programmet mottok langt flere søknader enn forventet. Til søknadsfristen 22. november mottok programmet 85 søknader om midler til *Forskerprosjekter* og 23 søknader om *Unge forskertalenter*. Prosjektene ble vurdert av internasjonale tverrfaglige paneler og kvaliteten var svært høy. På bakgrunn av søknadstilfanget og prosjektenes høye kvalitet innvilget programstyret prosjekter ut over utlyst ramme etter vedtak fra avdelingsdirektør for Velferd og utdanning. Innvilgelsesprosenten endte med å være 9,5.

Dette tyder på at søkerkompetansen i mange av miljøene programmet retter seg mot er sterke og i utvikling, men det kan også være betenkelige sider ved en så lav innvilgelsesgrad. Det betyr at det brukes betydelig tid og arbeidsinnsats på søknader som ikke når opp i konkurransen om midler.

Det var andre gang at det ble lyst ut midler til forskning ved grunnskolelærerutdanningene. Det kom inn i alt 23 søknader. Flere institusjoner sendte søknader til denne utlysningen enn i 2017. I følge panelet var det mange sterke søknader og søknadene hadde høyere kvalitet enn ved forrige utlysning. Innvilgelsesprosenten gikk ned med tre prosentpoeng fra året før.

Programmets utlysning av innovasjonsprosjekter i offentlig sektor var i 2018 en del av en større koordinert utlysning mellom programmene FINNUT, HELSEVEL, TRANSPORT og FORKOMMUNE. Det ble gjort et bredt mobiliseringsarbeid i løpet av våren 2018 med flere regionale møter. Programmet mottok 28 søknader, noe som var flere enn forventet da denne utlysningen var avgrenset til kun å gjelde søknader fra barnehageeier og skoleeier i barnehage og grunnsopplæringen. Søknadene vil behandles i februar 2019. I forkant av utlysningen var det også mulig å sende inn skisse og få tilbakemelding om det man ville søke om var innenfor utlysningen.

Programmet lyste også ut midler til innovativ og oppsummerende formidling i programmet. Dette ble laget som to utlysninger, en til innovative formidlings- og kommunikasjonsaktiviteter og en til oppsummerende populærvitenskapelig formidling av resultater fra forskning støttet av programmet. Programmet opplevde liten interesse for utlysningene og kun to prosjekter ble innvilget. Midlene lyses ut på nytt i 2019.

Videre ble det lyst ut obligatoriske skisser til forskning på effekter av tiltak i barnehage og grunnskole. Programmet mottok 26 skisser innen frist. Alle fikk skriftlig tilbakemelding og mulighet til å søke til hovedsøknadsfrist. Det ble orientert om utlysningen i forkant i flere regionale møter og fora som blant annet Arendalskonferansen. Det ble også holdt et eget informasjonsmøte i Forskningsrådet. I 2018 ble det også etablert en tettere dialog med Utdanningsdirektoratet for å i

større grad se Forskningsrådets utlysning av effekter av tiltak i barnehage og grunnskole i sammenheng med de øvrige ordningene i den nye modellen for kompetanseutvikling.

I 2018 ble 27 søknader innvilget i FINNUT, 5 *Unge forskertalenter*, 8 *Forskerprosjekter*, 5 *institusjonsforankrede strategiske prosjekter*. Det ble også innvilget midler til *Arrangementsstøtte*, *Personlig gjesteforskerstipend*, *Personlig utenlandsstipend* og *Innovative og oppsummerende formidling*.

Internasjonalt samarbeid

FINNUT prioriterer internasjonalt samarbeid både på programnivå og på prosjektnivå. Programmet delfinansierer det nordiske fellesprogrammet *Education for Tomorrow* (EdFT) som administreres av NordForsk. Programmet EdFT ble etablert i 2012 og videreføres, og FINNUT har vedtatt å fortsette delfinansieringen av programmet.

FINNUT delfinansierer det norske bidraget til Norface-programmet "Dynamics of Inequality Across the Life-course: structures and processes" (DIAL) i perioden 2017-2019. Norface er et samarbeid mellom 17 nasjonale forskningsråd innenfor samfunnsvitenskapelig forskning.

FINNUT legger vekt på internasjonalt samarbeid i utlysninger og behandling av søknader. Mange av forskerprosjektene i FINNUT har internasjonalt samarbeid, men omfanget og formaliseringen av samarbeidet varierer en god del. Det er variasjon mellom prosjektene når det gjelder omfanget av internasjonal publisering. Totalt sett er den internasjonale publiseringen for lav. Det er mye som tyder på at det internasjonale forskningssamarbeidet kan bli mer forpliktende og at de internasjonale samarbeidspartnerne kan spille en mer aktiv og utøvende rolle i prosjektene. Det er derfor behov for å styrke det internasjonale forskningssamarbeidet på feltet og også stimulere til økt mobilitet, noe som programmet vil vektlegge i arbeidet framover.

Programmet lyser ut midler til personlig utenlands- og gjesteforskerstipend. De løpende utlysningene av utenlands- og gjesteforskerstipend og arrangementsstøtte kan søkes av personer som er tilknyttet et prosjekt finansiert av FINNUT. Det spesielt god søkning til utlysningen av utenlands- og gjesteforskerstipend, og rammene for denne utlysningen er økt i 2018. I tillegg er det laget en egen løpende utlysning av midler til å etablere eller delta i nasjonale og internasjonale nettverk og workshops/seminarer som har som formål å sende søknader til internasjonale konkurransearenaer som f. eks. Horisont 2020. Det har vært god søkning til utlysningene.

Forsknings- og innovasjonssystemet

Porteføljen er i dag stor og bred og består av ulike prosjekttyper som er i ulike faser og som varierer i størrelse og omfang.

I 2018 har programmet lyst ut *Innovasjonsprosjekter i offentlig sektor (IPO)*, *Institusjonsforankrede strategiske prosjekter (ISP)*, og innvilget søknader til utlysning av *Forskerprosjekter* og *Unge forskertalenter*.

For at sektorens innovasjonsarbeid i større grad skal forankres i forskning lyser programmet ut IPO. Målet er å styrke forskningens bidrag til fornyelse og innovasjon, og til denne søknadstypen kan enheter og virksomheter i utdanningssektoren søke om midler til innovasjonsprosjekter i samarbeid med FoU-miljøer. Programmet henvender seg her til nye søkergrupper. Det er fortsatt behov for å mobilisere og kvalifisere aktørene i sektoren til å søke innovasjonsprosjekter, spesielt innenfor barnehage- og grunnsopplæringssektoren. Dette er et langsiktig arbeid hvor programmet, i samarbeid med andre aktører nasjonalt og regionalt, må vise hvilken rolle forskning – og utvikling kan spille når det gjelder fornyelse i utdanningssektoren.

Når vi ser på institusjonsfordelingen er en tredjedel av prosjektene i porteføljen tildelt instituttsektoren og to tredjedeler universitet- og høgskolesektoren. 30 pst. av prosjektene i porteføljen ligger ved en lærerutdanningsinstitusjon. Flere av prosjektene vil framover ledes av offentlige enheter og virksomheter i stat og kommune/fylkeskommune som driver forvaltning og tjenesteyting på utdanningsområdet.

Kommunikasjon og rådgivning

Programmet har gjennom året formidlet informasjon om utviklingen i programmet og resultater fra prosjektene på programmets nettsider. Gjennom Forskningsrådets prosjektbank er også prosjektenes publikasjoner lette å finne. Det har også gjennom året blitt sendt ut nyhetsbrev til ca. 660 abonnenter. Prosjektene har utstrakt formidlingsaktivitet.

Programmet har i 2018 lyst ut midler til innovative formidlings og kommunikasjonsaktiviteter, samt populærvitenskapelige oppsummeringer i programmet. Dette skulle bidra til at formidlingen fra programmet og prosjektenes resultater blir gjort bedre kjent og tilgjengelige for ulike målgrupper. To prosjekter ble innvilget.

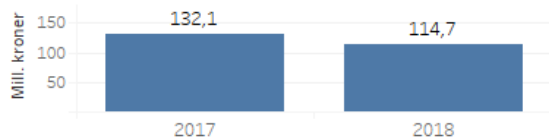
I 2018 arrangerte programmet frokostseminar om kjønnsforskjeller i skolen. Seminaret ble holdt i forbindelse med Forskningsdagene og var godt besøkt. Det hadde tittelen "Flinke jenter og bråkete gutter. Hva sier forskningen?" Seminaret presenterte tre prosjekter ifra FINNUTs prosjektportefølje og diskuterte kjønn og aktuelle forklaringer for hvorfor det er så store resultatforskjeller mellom jenter og gutter i norsk skole. Ekspertutvalget om kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner var spesielt invitert. Programstyreleder som også satt som medlem i utvalget kommenterte seminarets innlegg og diskusjon.

Inntekter og overføringer

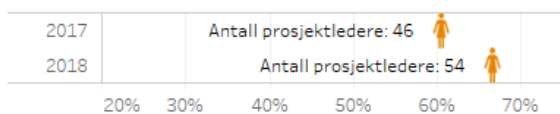
FINNUT mottar tildelinger fra Kunnskapsdepartementet (KD). I 2018 var programmets inntekter totalt 125 mill. kroner. Når det gjelder KDs brede sektoransvar er forskningsmidler til feltet som fordeles via FINNUT fortsatt noe beskjedne, selv om innsatsen gjennom Forskningsrådet har økt de senere år. For å videreutvikle forskningsfeltet og bidra til forbedring av forskningskvaliteten og forskningens bidrag til innovasjon burde flere av midlene til utdanningsforskning konkurranseutsettes gjennom Forskningsrådet og forskningsprogrammet FINNUT. Forskningsfeltet berører også andre sektorer, i særlig grad kompetansebehov i arbeidslivet og barn og oppvekst. Programmets utlysingsplaner medvirker til overføringene vil synke fram mot 2021.

Nøkkeltall for FINNUT

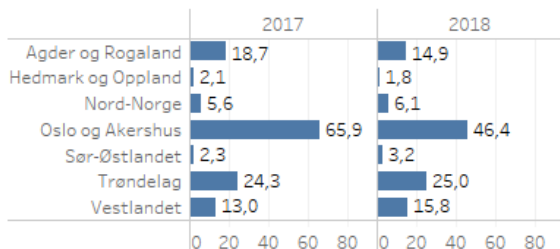
Prosjektbevilgninger (rev. budsjett)

Andel kvinnelige prosjektledere i aktive prosjekter

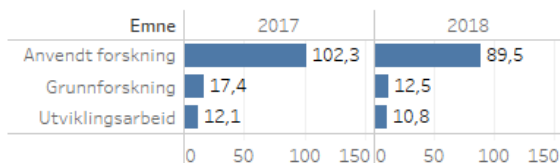
Aktive prosjekter fordelt på landsdel, mill. kroner

Aktive prosjekter fordelt på FoU-sektor, mill. kroner

	2017	2018
Instituttsektor	29,3	17,3
UoH-sektor	89,6	81,9
Øvrige	13,0	14,0

Aktive prosjekter fordelt på forskningsart, mill. kroner

Internasjonalt samarbeid i aktive prosjekter, mill. kroner

	2017	2018
Internasjonalt prosjektsamarbeid	65,5	52,0
Internasjonalt samarbeid om utlysning	4,0	3,7
Internasjonalt vertskap	0,4	0,1
Mobilitet (ny fra 2011)	4,3	2,0

	2017	2018
Antall aktive prosjekter	76	81

Aktive prosjekter fordelt på fagområde, mill. kroner

Emne	2017	2018
Teknologi	2,2	2,1
Matematikk og naturviten..	3,3	5,0
Samfunnsvitenskap	122,6	103,5
Medisin og helsefag	1,3	1,3
Humaniora	2,5	1,4

Aktive prosjekter fordelt på søknadstype, mill. kroner

	2017	2018
Annen institusjonsstøtte	10,0	5,0
Annen støtte	23,3	24,5
Arrangementstøtte	0,7	0,4
Forskerprosjekt	70,3	40,0
Ingen søknadstype	4,0	3,7
Innovasjonsprosjekt i offentlig sektor	15,3	19,4
Institusjonsforankret strategisk prosj..		11,4
Personlig utenlandsstipend	0,4	0,0
Unge forskertalenter	8,0	8,9

Antall personer og årsverk stipendiater

Kjønn	Rolle	Antall		Årsverk	
		2017	2018	2017	2018
Kvinne	Doktorgrad	30	25	21,5	17,4
	Postdoktorstipendiat	20	18	13,7	12,2
Mann	Doktorgrad	13	11	7,8	8,1
	Postdoktorstipendiat	6	4	4,5	2,1

Samarbeid i aktive prosjekter - antall relasjoner til en sektor og antall organisasjoner

FoU sektor	2017		2018	
	Antall	Ant. org	Antall	Ant. org
Helseforetak	1	1	2	2
Instituttsektor	10	13	11	14
Næringsliv	6	8	6	8
ukjent	3	9	3	9
UoH-sektor	39	77	36	72
Utlandet	30	82	31	77
Øvrige	15	38	21	40

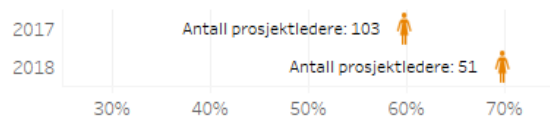
Nøkkeltall for FINNUT

Antall utlysninger

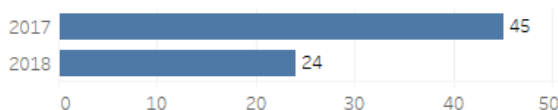
	2017	2018
Løpende utlysning	2	3
Utllysning med frist	5	4

	2017	2018
Antall søknader	172	73

Andel kvinnelige prosjektledere i søknader

Antall søknader med karakter 6 og 7

Innvilgsesprosent - utlysninger med søknadsfrist

2018	35 millioner kroner til innovasjonsprosjekter ..	28,0%
	45 millioner kroner til forskning ved grunnsk..	21,7%
	Støtte til formidlingstiltak for FINNUTs prosj..	100,0%
2017	24 millioner kroner til unge forskertalenter o..	21,7%
	30 millioner kroner til innovasjonsprosjekter i utdanningssektoren	15,4%
		3,8%
	50 millioner kroner til ett eller to sentre for b..	33,3%
	50 millioner kroner til forskning ved grunnsk..	25,0%
	72 millioner til forskerprosjekter om og for u..	9,5%

Antall resultatindikatorer

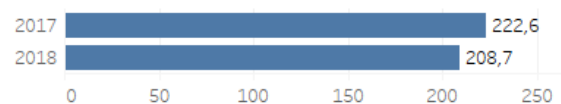
		2017	2018
Faglig publisering	Publisert artikkel i periodika og serier	100	171
	Publisert artikkel i antologi	95	33
	Publiserte monografier	11	17
Innovasjonsresultater	Ferdigstilte nye/forbedrede metoder/modeller/prototyper	11	11
	Ferdigstilte nye/forbedrede produkter	1	4
	Ferdigstilte nye/forbedrede prosesser	0	5
	Ferdigstilte nye/forbedrede tjenester		4
	Nye foretak som følge av prosjektet	0	3
	Nye forretningsområder i eksisterende bedrifter som følge av prosjektet	2	3
	Bedrifter som har innført nye/forbedrede metoder/teknologi	5	53
	Bedrifter utenfor prosjektet som har innført nye/forbedrede metoder/modeller/teknologi		4
	Bedrifter i prosjektet som har innført nye/forbedrede arbeidsprosesser/forretningsmodeller	37	18

FoU-inntekter

	2017	2018
Kunnskapsdepartementet	-122,2	-120,1
Kunnskapsdepartementet – sektorovergrip..	-5,6	-4,6
Totalt	-127,8	-124,7

Antall avlagte doktorgrader	2017	2018
	2	3
	1	3

Disponibelt budsjett i mill kroner

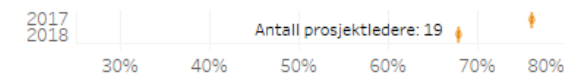

Forbruk og overføringer, mill kroner

	2017	2018
Overføringer	-84,1	-84,4
Regnskapsført beløp (mill kr)	138,5	124,4

	2017	2018
Antall nye prosjekter	21	28

Andel kvinnelige prosjektledere i nye prosjekter

	2017	2018
Antall avsluttede prosjekter	21	17